

## HARPUT-KAYSERİ HATTINDA ÖMER NÂİMÎ EFENDİ

Yrd. Doç. Dr. Mustafa IŞIK\*

### GİRİŞ

Tarihte Kayseri'nin unvanlarından biri 'makarr-ı ulemâ' oluşudur. Osmanlıca olan bu tamlama kelimelerini Arapça'dan, tamlama şeklini de Farsça'dan almaktadır. "Makar", bildiğimiz "karar" kelimesiyle aynı kökten gelir; düşünce bazında bir noktada durmak demektir. Makar ise mekân/yer bazında, bir yerde durmak demektir. "Karar idecek yer" "İnsanın yerleşmeye karar verdiği yer"<sup>1</sup> yani ikametgâh anlamına gelmektedir. Bu durumda "makarr-ı ulemâ bir tamlama olarak "âlimler merkezi" manasına gelir.

Kayseri, "makarr-ı ulemâ"<sup>2</sup> adını aldığı dönemde âlimlere değer vermiş olmaktadır. Medreselerin bozulduğu ve Osmanlı'nın yıkılmaya başladığı 20. y.y. başlarında Ahmed Nazîf Efendi (ö.1914) sadece Kayseri-Merkez'de 39 medreseden<sup>3</sup> bahsetmektedir.

Çok eskiden insanların doğduğu yer doyduğu yer ile büyük ölçüde aynı olmuştur. Şimdilerde ise insanın doyduğu yani "yaşadığı yer" önem arz etmektedir. Konumuz olan Ömer Efendi, Harput'ta doğan fakat Kayseri'de okuyan bir kişidir. Kayseri'nin "makarr-ı Ulema" olduğunu gösteren birisidir. *Harput Yollarında*' adlı değerli eserin yazarı İshak Sunguroğlu der ki: "Nâimî Efendi bir fırsatını bularak, arkadaşı Hoğulu meşhur şair Rahmi-i Harputî ile hemen Antep'den ayrılmış ve Kayseri'ye gitmişlerdir. O zaman Kayseri de Antep gibi ulema makarriydi."<sup>4</sup> Bu eserde anlatıldığına göre Harput'tan Kayseri'ye bu amaçla gidenler şu kişilerdir: 1-İbrahim Hulusi Efendi (ö.1308/1891), 2- Dağıstanlı Hacı Hafız Mehmet Efendi (ö.1282/1865), 3- Karaçorlu Hoca Mehmet Hilmî Efendi (ö.?), 4- Ömer Fazıl Efendi (ö.?), 5- Hacı Mehmet Efendi (ö.1263/1847), 6- Ebu Bekir Zihni Efendi (ö.?), 7- Hacı İshak Efendi (ö.?), 8- Hoca İbrahim Halil Efendi, (ö.1922), 9- Saçlızade Hacı Mehmet Zühtü Efendi (ö.1305/1888), 10- Hoca Mehmet Lütfi Efendi (ö.1947)<sup>5</sup>

\* Nevşehir Hacı Bektaş Veli Üniversitesi, İlahiyat Fakültesi Öğretim Üyesi.

<sup>1</sup> Mustafa bin Şemseddin Karahisari, *Ahter-i Kebir*, Beyrut, ts. 2/329; el-Cerr, Halil, *Larus*, Paris, 1973.

<sup>2</sup> Bkz. Ahmed Nazîf *Kayseri Meşhurları*, Kayseri, 1991; A. Emin Güven, *Başkatibzade Ragıb Beyin Hatıraları*, Ankara, 2003, s. 20; Abdullah Develioğlu, *Büyük İnsanlar*, İstanbul, 1973, s. 45; A. Rıza Karabulut, *Meşhur Mutasavvıflar*, Kayseri, 1984, s. 3; Mehmed Zeki Koçer, *Kayseri Uleması*, İstanbul, 1972, s.11.

<sup>3</sup> Ahmed Nazîf, *Mir'at-ı Kayseriyye*, Sadeleştiren: M. Palamutoğlu, Kayseri, 1987, s. 13.

<sup>4</sup> İshak Sunguroğlu, *Harput Yollarında*, İstanbul, 1959, II/149, 218, 272.

<sup>5</sup> Sunguroğlu, II/ 213, 216, 218, 272, 274, 276, 376-377, 380, 382, 389, 401.

Harput'un velinimet, rahmetli Sunguroğlu'nun yaptığı'nın bir benzerini 1900'lü yılların başında Kayseri'de Ahmed Nazif (ö.1914) Efendi yapmıştır. “*Meşâhir-i Kayseriyye/ Kayseri Meşhurları*” adlı eseri 20. yüzyılın başlarında yazılmışken 20. yüzyılın sonlarında (1991) basılabilmektedir. Kayseri'deki meşhur şahsiyetlerden bahsetmektedir. Dini kimliği ağır basan biyografiler çoğunlukta olsa da, paşa'lar da ilgi alanı içindedir. Yazdığı 36 biyografinin 28'i âlimdir. Bu 28 âlimden biri de Ömer Nâimî Efendi'dir. Âlimler için tek sıfat konumunda olan “Efendi” kelimesi hakkında kısa bir açıklama yapmamız gerekmektedir. Çünkü kelimeler de insan gibi doğar, gelişir, anlam kaymalarına uğrar; dahası farklı zamanlarda değişik anlamlara gelir. Semantik ilmi olarak ele alınan konu bizi sadece efendi kelimesi açısından ilgilendirmektedir. Bu açıklamayı yapmadan ‘Efendi’leri sıralamak, bizim gibi Cumhuriyet döneminde yetişen nesillerin yanlış algılamasına neden olabilecektir. *Tarih Deyimleri ve Terimleri Sözlüğü*’nde, bizi ilgilendiren şekliyle, şu bilgiler verilmektedir: “Efendi, okuyup yazması olanlara unvan olarak verilen bir tabirdir. Sahib, seyyid, çelebi, hoca, molla manalarına kullanılırdı. Efendi tabiri daha Selçuklular zamanında kullanılmaya başlamış olmakla beraber, en ziyade Osmanlılar arasında ve XV. asrın yarısından sonra tahsil ve terbiye görmüş kimselere mahsus bir lakap olarak kullanılmıştır. XIX. asrın yarısından sonra bu unvan daha geniş bir surette kullanılır olmuştur.”<sup>6</sup> 1834 tarihli *Temettuat Defteri*’ne baktığımızda, mahalle ve köyün ilk hanesindeki mahalle imamı için efendi, varlıklı kişiler için ağa kullanılmaktadır.<sup>7</sup> Bu durumda, Tanzimat sonrasında okur-yazar olan herkes için kullanıldığını görmekteyiz. Cumhuriyet Döneminin sözcüsü durumunda olan *Türk Dil Kurumu Sözlüğü*’nde ise “eğitim görmüş kişi için özel adlardan sonra kullanılan unvan”<sup>8</sup> denilmektedir. “Ağa, paşa, bey, tabirleri ile birlikte, resmi unvan olarak, devlet ile fertlerin münasebetine ait işlerde kullanılması 1934 yılında, kanunla kaldırılmıştır.”<sup>9</sup>

Yerli ve yabancı konusu her zaman her toplumda yapılan bir ayırmadır; ancak derecesi farklı düzeylerde olabilir. Acaba Kayseri’de bu konuda bir ayırım yapılmış mıdır? Araştırma konumuz âlimler konusunda bu ayırım pek yapılmamış; hatta yabancıya sahip çıkmıştır. Konya menşeli Nisârî-zadeler, Akşehirli-zadeler, Harputlu Hacı Ömer Efendi,<sup>10</sup> Divriği asıllı Damad Halil Efendi bunlardandır.

Ömer Nâimî Efendi’nin hayatının kaynakları, ulaşabildiğimiz kadarıyla, 1900’ün başlarında Ahmed Nazif Efendi (ö.1915) tarafından yazılmış *Meşahir-i Kayseriyye*, Bursalı, Mehmed Tahir (ö.1924) *Osmanlı Müellifleri* ve Harput’un

<sup>6</sup> M. Zeki Pakalın, *Osmanlı Tarih Deyimleri ve Terimleri Sözlüğü*, İstanbul, 1993, I /505–506.

<sup>7</sup> Bkz. İsmet Demir, *Kayseri Temettuat Defteri*, Kayseri, 1998, I/29, 44, 47, 48-49, 55, 66 vd.

<sup>8</sup> *Türkçe Sözlük*, TDK, Ankara, 1988, I /432

<sup>9</sup> Pakalın, I/505-506.

<sup>10</sup> Ahmed Nazif, *Kayseri Meşhurları*, s. 82; Abdullah Satoğlu, *Kayseri Ansiklopedisi*, Ankara, 2002, s. 157-158; Mustafa Işık, “Hacı Ömer Naimî Efendi”, *Kayseri Büyükşehir Belediyesi Ansiklopedisi*, Ülke Yayınları, İstanbul, 2013, III/13-14.

değerli evlatlarından İshak Sunguroğlu'nun (ö.1977) *Harput Yollarında* adlı eseridir.

Ömer Nâimî Efendi hakkındaki en sağlıklı ve ayrıntılı bilgileri *Harput Yollarında* adlı değerli eserde buluyoruz. Bize göre bunu Sunguroğlu'nun "aziz arkadaşım" dediği, Beyoğlu Müftüsü (1958) torun<sup>11</sup> Ömer Nâimî Efendil'e<sup>12</sup> borçluyuz. Yazılmışı tekrar yazmamak için özetle şunları söyleyeceğiz:

### HAYATI

"Resmî kayıtlara göre, on altıncı yüzyıldan beri Harput'da ilim adamı olarak şöhret kazanmış olan bu aileye evvelce (İmamzade) derlermiş. Aile arasında yetişen büyük zatlardan birçoğu, uzun zaman memleket müftülüğünde bulundukları için sonraları Harput tabiriyle (Müftügil) ve en sonra da (Efendigiller) unvaniyle anılan bu ilim ailesinin cetleri aslen Harput'un 'Teştek' köyünden Harput'a gelmişlerdir."<sup>13</sup> Ahmed Nazif Efendi doğum yeri olarak, Harput'a bağlı 'Germir'<sup>14</sup> köyünde demektedir. Ancak biz yine bir Harputlu olup aynı yıllarda Kayseri'ye giden, aynı hocadan icazet alan "Saçlızade Hacı Mehmet Zühdü Efendi (ö.1305/1888)<sup>15</sup> ile karıştırdığımızı düşünüyoruz. Çünkü yukarıda geçtiği üzere Ömer Nâimî Efendi yalnız değildir. *Harput Yollarında* "O çağdaki genç ilim meraklılarının Kayseri'ye gidip orada tahsillerini ikmal ile icazet almaları bir usul ve bir gaye sayıldığından evvelâ Kayseri'ye giderek bir kaç sene tahsilden sonra İstanbul'a"<sup>16</sup> kaydı düşülmektedir.

Müftü Hacı Ahmet Efendi'nin üç oğlu vardı. Bunlardan en büyüğü Ömer Nâimî ikincisi, Hacı Hafız Mahmut Efendi(1310/1892) ki baba bir ana ayrı üvey kardeşidir. Üçüncüsü ise İbrahim Efendi(ö.1305/1888)dir.<sup>17</sup> Hacı Ömer Nâimî Efendi, büyük oğlu olup 1216/1801-1802 yılında Harput'da doğmuştur.<sup>18</sup> *Asidetü's-Şühde* adlı eserinde künyesi, Ömer Nâimî bin Ahmed bin Muhammed Said<sup>19</sup> olarak kayıtlıdır. Ancak 'müellif hattı' olarak geçen yazmada "Ömer b.

<sup>11</sup> Bugün Beyoğlu Müftüsü olan Ömer Nâimî Efendi'nin cedleri: Hoca Esad Efendi, Ahmet Efendi, Müftü Mehmet Said Efendi, Müftü Hacı Ahmet Efendi, Müftü Ömer Nâimî Efendi, Hacı Hafız Abdülhemit Hamdi Efendi, Müftü Kemâleddin Efendi. Hacı Ömer Nâimî Efendi. (Sunguroğlu, II/146)

<sup>12</sup> Sunguroğlu, II/146, 178, 241, 542, 546, 547; Hayatı için bkz. Sunguroğlu, II/178.

<sup>13</sup> Sunguroğlu, II/148, 178, 181, 204.

<sup>14</sup> Germir, aynı zamanda Kayseri merkeze 5 km. Büyükşehir'e bağlı bir mahalle olup 'Konaklar' adı verilmiştir. "Kayseri'ye yerleşmiş Hacı Ömer Efendi" kaydı da bir yanlışlık olduğunun belirtilerindendir. Ahmed Nazif, *Kayseri Meşhurları*, s. 82.

<sup>15</sup> Sunguroğlu, II/ 389.

<sup>16</sup> Sunguroğlu, II/ 218.

<sup>17</sup> Sunguroğlu, II/181.

<sup>18</sup> Ahmed Nazif, doğum tarihini 1215 olarak vermektedir. *Kayseri Meşhurları*, s. 82.

<sup>19</sup> Nuran (Uzer) Altuner "İstanbul Kütüphanelerine Göre Kayseri'de İstinsah Edilen Eserler ve Kayserili Müstensihler", (*Kayseri ve Yöresi Kültür, Sanat ve Edebiyat Bilgi Şöleni*, Kayseri-2001), s. 34; Satoğlu, s. 157.

Ahmed”<sup>20</sup> olarak geçmektedir. Böylece “Nâimî mahlasımdır”<sup>21</sup> mısraından, bu ikinci adı kendinin taktığı ortaya çıkmak-tadır.

Babası Hacı Ahmet Efendi’den ders görmüş, emsali arasında kendisinden çok sene evvel derse başlamış olanların derslerine yetişmiş ve onları geride bırakmıştır. Babasının fetva işleri ile meşgalesi çok olduğundan seviyesine uygun ders görememiş; aile yuvasından ayrılarak Anteb’e hicret etmiştir.<sup>22</sup> Yüksek tahsil yapmak gayesiyle bu seyahate karar vermiş ve babasının muvafakatini almak üzere fikrini açınca babası hiç beklemediği bu teşebbüs karşısında şaşırılmış fakat oğlunun iradesini kırmamak için rıza göstermişti. Anteb’i tercih etmesindeki sebep, hem memleketine yakın, hem de o zaman Anteb’in ulema makamı olmasıydı. Anteb’e gider gitmez Anteb’in büyük âlimlerinden Küçük Hafız Necip Efendi’den ders aldı. Fakat 1234/1819 yılı sıralarında Anadolu’nun birçok yerlerinde devam ede gelmekte olan Yeniçeri isyanları Anteb’e de sirayet etmiş, bütün şehirde halk arasında ve bilhassa ilim adamları nezdinde huzur ve sükûn bırakmamıştı. Nihayet isyanların önüne geçilememiş ve bu kargaşalıklar arasında kıymetli ilim adamlarından birçoğu - Hafız Necip Efendi de dâhil olmak üzere- yok yere öldürülmüşlerdi. Bu sırada Nâimî Efendi, hocasıyla beraber diğer yakından tanıdığı âlimlerin haksız yere öldürülmeleri yüzünden üzgündü. Bir fırsatını bularak arkadaşı Hoğulu meşhur şair Rahmi-i Harputî ile hemen Antep’den ayrılmış ve Kayseri’ye gitmişlerdir. O zaman Kayseri de Antep gibi ulema makarriydi.”<sup>23</sup>

Kaynakların ittifakıyla “Ömer Nâimî Efendi “Harput’ta, Ayntap’ta, Kayseri’de tahsil gördü.”<sup>24</sup> Nâimî Efendi’nin Kayseri’de sekiz yıl kaldığını kabul edersek, 1242/1826 yılında icazet aldığına<sup>25</sup> göre, Kayseri’ye gelişi 1234/1819 yılı olabilir. Ancak bu tarih Antep’te hocasının öldürülmüş olabileceği tarihtir. Ahmed Nazif Efendi, Ayntâb-Kayseri arasındaki süreyi bir sene<sup>26</sup> olarak göstermektedir. Bu durumda 1235/1819 sonrasında Kayseri’ye geldiğini kabul edebiliriz. Ömer Nâimî Efendi Kayseri’ye gelir gelmez “Önce Divriği’li Hafız Mustafa Efendi’den ilim tahsil etmeye başlamıştır. Divrikli Hafız Mustafa Efendi ölünce, Göncüzade Kasım Efendi’den<sup>27</sup> ilim tahsiline

<sup>20</sup> [https://www.yazmalar.gov.tr/detay\\_goster.php?k=9714](https://www.yazmalar.gov.tr/detay_goster.php?k=9714) (erişim tarihi:21.04.2015).

<sup>21</sup> Ömer Nâimî Efendi, *Manzume-i Naima*, Müzellef Efendi Zade Rıza Efendi Matbaası, 1283, s. 2; Sunguroğlu, II/152, 154.

<sup>22</sup> Ahmed Nazif Efendi, Harput’tan ayrılış tarihini 1246/1830 yılı olarak vermektedir. *Kayseri Meşhurları*, s. 82; Tahsil derecesinin birinci kademesine ayak basmış bir genç için 30 yaş uygun olmayıp zamanın geleneğinde icazet alıp göreve başlama yaşıdır. Nitekim zamanı Kayseri uleması arasında yaptığımız bir araştırmada 30 yaş ortalaması ortaya çıkmaktadır.

<sup>23</sup> Sunguroğlu, II/149, 218, 272.

<sup>24</sup> Ahmed Nazif, *Kayseri Meşhurları*, s. 82; Mehmed Tahir Bursalı *Osmanlı Müellifleri*, İstanbul, 1975, s. 348; Sunguroğlu, II/149-150.

<sup>25</sup> Sunguroğlu, s. 150.

<sup>26</sup> Ahmed Nazif, *Kayseri Meşhurları*, s. 82; Tahmini yaşı ve kalma süresi Sunguroğlu’nun bahsettiği ‘Antep ulemasının büyüğü ve küçüğü ile temasa geçerek, kendisini bütün Antep ilim adamlarına tanıtmayı, ilmî münakaşalara başlaması ve icazet alması’ (II/149) için yeterli gözükmemektedir.

<sup>27</sup> Hayatı için bkz. Ahmed Nazif, *Kayseri Meşhurları*, s. 69-70.

gayret etmiştir.”<sup>28</sup> Hoca Kasım Efendi'ye (ö.1258/1842) müracaat ettiğinde, talebin çokluğu yüzünden medresede boş oda bulunmamış, bu yüzden kendisine karanlık, rutubetli oda verilmişti. Bu durum Nâimî Efendi'nin canını sıkmış, Arapça şu beyti yazıp hocasının rahlesi üzerine bırakmıştır:

“Â'teyteni hücreten ve hüve mine'l-keremi / Lakinnehâ zîkatun ke'l-kabri fi'z-zülemi”<sup>29</sup>. Manası: Kereminizden bana bir hücre verdiniz, lakin bu hücre/oda karanlık bir kabir gibi dardır.

Hocası Âllame Kasım bu beyti okuyunca, Ömer Nâimî Efendi'nin zekâsı ve kabiliyeti hakkında hükmünü vermiş; kendi özel odasını ona tahsis etmiştir. Burada kendi odasını vermesi iki şekilde yorumlanabilir: a- Ömer Efendi'nin değerini anlamış olması. b- Verebilecek iyi bir oda olsaydı verirdi. Kendi odasını vermesi, Kasım Efendi'nin büyüklüğünü gösterir.

Yine “Gözübüyükhade İbrahim Efendi(ö.1253/1838), Hacı Vahdi Efendi(ö.1245/1829), Sarı Abdullahzade Mehmet Efendi gibi faziletli büyük âlimlerle temas etti ve bunlardan ders görmeğe başladı”<sup>30</sup> denilmektedir ki ilk ikisi o yıllarda Raşid Efendi Kütüphanesi'nde görevlidirler.<sup>31</sup> Kayseri'de çoğaltılan, İmam Bu'sirî'nin (ö.696/1296) *Kaside-i Bürde*'sine yazdığı “*Asidetü's-Şühde Şerhu Kasideti'l-Bürde*”<sup>32</sup> adlı şerhin 1241/1826 yılında, daha tahsil gördüğü yıllarda yazdığı ve bununla şöhrete ulaştığı kaydedilmektedir.<sup>33</sup> Şöhrete giden yolu açan ilk eserinin ‘*Kadise-i Bürde*’ şerhi olduğu ve bunu öğrencilik yıllarında yazdığı göz önüne alınınca kütüphane ve görevlileriyle ilgisi ortaya çıkar. Bu eserin müellif nüshasında bulunan 1234 tarihi<sup>34</sup> öğrenciyken bu eserinin elinde olduğunu gösterir ki henüz 18 yaşındadır.

Nâimî Efendi'nin Kayseri'de sekiz yıl kaldığı, icazet aldığı 1242/1826 yılında<sup>35</sup> Harput'a döndüğü doğrudur. Ahmed Nazif Efendi'nin yazdığı bilgiler Ömer Nâimî Efendi'nin<sup>36</sup> durumuna uygun düşmemektedir. Çünkü Kayseri'de evlenme, Kayseri'de kalma ve Kayseri'de ölme gibi durumlar, adaşı Harput'lu

<sup>28</sup> Ahmed Nazif, *Kayseri Meşhurları*, s. 82; Antep'te olduğu gibi, 1236/1820 senesinde Yeniçeri Ağası Akbıykoğlu Hasan da isyan çıkararak içlerinde Kayseri müftüsünün de bulunduğu birkaç kişiyi öldürtmüştür. Ahmed Nazif Efendi, *Mir'at-ı Kayseriyye*, s. 174-175. Ancak bu isyan ulemayı fazlaca etkilememiştir.

<sup>29</sup> Sunguroğlu, II/150

<sup>30</sup> Sunguroğlu, II/150

<sup>31</sup> A. Rıza Karabulut, *Raşid Efendi Kütüphanesi Tarihçesi*, Kayseri, 2009, s. 148-149. Halen Kültür Bakanlığına bağlı Yazma Eserler Kütüphanelerinden birisidir.

<sup>32</sup> [https://www.yazmalar.gov.tr/detay\\_goster.php?k=9715](https://www.yazmalar.gov.tr/detay_goster.php?k=9715) (erişim tarihi:21.04.2015); İstinsah tarihi 1250 (1833) yılını göstermektedir.

<sup>33</sup> Altuner, s. 34; Satoğlu, s. 157.

<sup>34</sup> [https://www.yazmalar.gov.tr/detay\\_goster.php?k=9714](https://www.yazmalar.gov.tr/detay_goster.php?k=9714) (erişim tarihi:21.04.2015).

<sup>35</sup> Sunguroğlu, s. 150; Ahmed Nazif'in 15 yıldan fazla kaldığı ifadesi yine karıştırmaktan kaynaklanmış olmalıdır. *Kayseri Meşhurları*, s. 82.

<sup>36</sup> Ahmed Nazif Efendi, *Kayseri Meşhurları*, s. 82

Ömer Fazıl Efendi'nin<sup>37</sup> konumuna münasip düşmektedir. Doğum yeri karıştırılan Saçlızade'nin ölüm tarihi 1305/1888 olunca, 1295/1878 yılı Ömer Fazıl Efendi'nin olabilir. İsim ve memleket benzerliğini bu karışıklığa neden olmuş olduğu anlaşılmaktadır.

Aile hayatı hakkında kaynaklarda bilgi bulunmayan Ömer Nâimî'nin kendi ifadesiyle “necl-i necib Abdulhamid'i”<sup>38</sup> 18 Şevval 1245 (12 Nisan 1830) yılında doğduğuna<sup>39</sup> göre, 1244 yılında evlenmiş olabilir. 1259/1843 yılında Hicaz'a gidip gelirken Halep, Şam, Mısır, Hicaz'da birçok Arap ve acem ulemasıyla temas etmiştir.<sup>40</sup> Harput'tayken, bir vergi meselesinden dolayı baba-oğul, bir grup âlimle birlikte, fermanla Konya'ya (1261/1845- Şaban veya Ramazan ayları içerisinde) sürgün edilmişlerdir. Hacı Ahmet Efendi yaşlı olduğundan; Konya'ya gitmeden ölmüştür.<sup>41</sup>

Ömer Nâimî Efendi daha sonra Harput'a dönmüş; müderrislik yapıp müftü olmuştur. “Harput'ta 15 sene müftülükte bulunmuştur”<sup>42</sup> kayıtlarına baktığımızda, gözlerini kaybetme tarihini 1282 olarak alırsak, 1267 yılında müftü olduğu kabul edilebilir. Nitekim “Eğribozlu Ömer Paşa zamanında (1268/1852) Ömer Nâimî Efendi Harput Müftüsüydü”<sup>43</sup>denilmektedir.

Ömrünün sonunda gözleri görmez olduğu halde ilmin yayılmasına hizmet etti. *Manzume-i Nâimîyye* adındaki eserini bu sırada yazmıştır.<sup>44</sup> Eserin ilk baskısı 1283 yılında yapıldığına göre, buna yakın yıllar olmalıdır. Oysa Sunguroğlu, gözlerinin görmez oluşu için 1274/1858 tarihini vermektedir. ‘Ömrünün sonlarına doğru’ kaydı için 25 yıl uzun bir süre gözükme-<sup>45</sup> Çünkü yine Sunguroğlu'na göre, 1283/1866 tarihinde İstanbul'a gittiği ve ilim adamlarıyla görüştüğü<sup>46</sup> bilgisi geç bir tarih olarak gözükmektedir.

Ömrünü ilme vakfederek birçok talebe yetiştirmiş bunlara icazet vermiş, daha sonra kürsüsünü oğlu Hacı Abdulhamit Efendi'ye (d.18 Şevval 1245/12 Nisan 1830) terk etmiştir.<sup>47</sup> Babası öldüğünde 52 yaşındadır.

Bursalı, “Üç lisanda şiir inşasına muktedirdir”<sup>48</sup> demektedir. İlim adamlığı yanında şair yönünü gösteren belgelerden biri, arkadaşı Hoğulu meşhur şair

<sup>37</sup> Sunguroğlu, II/272.

<sup>38</sup> Ömer Nâimî Efendi, *Manzume-i Naima*, Müzellef Efendi Zade Rıza Efendi Matbaası, 1283, s. 3; Sunguroğlu, II/155.

<sup>39</sup> Sunguroğlu, II/156.

<sup>40</sup> Sunguroğlu, II/152.

<sup>41</sup> Sunguroğlu, II/148, 277.

<sup>42</sup> Bursalı, s. 348; Sunguroğlu, II/152.

<sup>43</sup> Sunguroğlu, I/205.

<sup>44</sup> Bursalı, s. 348; Sunguroğlu, II/152, 154.

<sup>45</sup> Yıllık konumundaki Kayseri Salnameleri ve 1872 senesi İncesu ilçesi nüfus kayıtlarına göre, 1288-1292 tarihleri arasında İncesu Müftüsü olan Harput'lu Ömer Efendi bir başka Ömer Efendi olmalıdır. Kocabaşoğlu-Uluğtekin, *Salnamelerde Kayseri*, Kayseri, 1998, s. 7, 17, 26, 35; Hüseyin Cömert, *1844-1975 Yılları Arasında İncesu*, Kayseri, 2010, s. 118-119.

<sup>46</sup> Sunguroğlu, II/153.

<sup>47</sup> Sunguroğlu, II/154.

Rahmi-i Harputî ile"<sup>49</sup> hareket etmesidir. Hocasına derdini anlatırken de şiirle ifade ettiğini görmekteyiz. Öğrenci olduğu yıllarda yazdığı ilk eseri, meşhur olmasını sağlayan 'Aside' şiirin şaheseri olan *Kaside-i Bürde*'nin<sup>50</sup> şerhidir. Son yazdığı eseri *Manzume-i Naima* de adı üstünde şiirdir. Medrese geleneğinde bilgi yüklü manzumelerin yazılması, ezberlenmesi kolay olduğu içindir.

Gözlerini kaybettikten sonra yazdığı *Manzume-i Naima*'sında hayatıyla ilgili birçok hususu dile getirmektedir:

“Ömer namım, Nâimî mahlasımdır/ Şehirim Şârih-i Bürdey'le hâlâ”  
Kaza-ı Harput oldu vatan hem/ Olurdu mesnedim ki câh-ı fetva  
İderdim neşr u tedris-i ulûmî /Kıldardum ders ile tullâbı ihya<sup>51</sup>  
Okuturdum ehadis-i şerife / Dahi tefsir-i Kur'an'ı hususâ  
Kıldardum bazı telif-i resâil / Bu kuldân halk görürdü nef-i evfâ  
Hutur eylerdi kalbe gâhî gâhî/ Kılâm ben hasb-i halim nazm ve imla  
Ferâid gibi hem nice nesayih/ Yazam ihvan içûn ola hedâyâ  
Benim necl-i necib Abdulhamid'im/ Ola bu pend ile nefis murabba  
Kaza indi bu abde, nagihani /Dû çeşmim nezle ile oldu beyza  
Kitabetle kitabeden dûr oldum /Dahi tedris u neşrimden müberrâ  
Ahali cümle kıldı tahassür/ Acur bu halime ahab u ağdâ  
Nidem takdir-i Mevla oldu böyle /Didin Ya'kub veş: *Sabran cemila*.<sup>52</sup>  
Muradım bu ki ola zabtî âsân /Anı hıfz ide etfâl-ı ehîbbâ.<sup>53</sup>

Ömrünün sonunu, köşesine çekilerek son nefesine kadar mevlâ zikri, teşbih ve tehlil ile geçirmiş ve en nihayet 1882 (11 Cemaziyelahir 1299) perşembeyi cumaya bağlayan gece, 83 yaşında gözlerini hayata kapamıştır.<sup>54</sup> Güncel tarih olarak, 30 Nisan 1882'ye denk düşmektedir. Mezarı, “Harput'taki aile mezarlığındadır.”<sup>55</sup>

Âlimlerin sermayesi bilgi olup onun da somut göstergesi kitaplarıdır. Her âlimin özel bir kütüphanesi olur. Dedesi Müftü Mehmet Said Efendi'nin (ö.1210/1804) el yazması bir kitabının Müftü Ömer Nâimî Efendi'nin hususî kütüphanesinde, ata yadigârı olarak muhafaza edildiğinden<sup>56</sup> bahsedilmektedir.

<sup>48</sup> Bursalı, s. 348.

<sup>49</sup> Sunguroğlu, II/149, 218, 272.

<sup>50</sup> “Kasidetül-Bürde” için bkz. Mehmet Kaya, TDV, Ankara, 2002, 24/566-568.

<sup>51</sup> Ömer Nâimî Efendi, *Manzume-i Naima*, s. 2; Sunguroğlu, II/152, 154.

<sup>52</sup> Ömer Nâimî Efendi, *Manzume-i Naima*, s. 3; Sunguroğlu, II/155.

<sup>53</sup> Ömer Nâimî Efendi, *Manzume-i Naima*, s. 2, 3, 46.

<sup>54</sup> Sunguroğlu, II/156; Bursalı, s. 348; Ahmed Nazif Efendi ise 1295/1878 yılında rahmetli olup, Hunad Cami girişindeki mezarlığa gömüldüğünü yazmaktadır. Doğum yerinde olduğu gibi bir karıştırma olduğu ortadadır. (*Kayseri Meşhurları*, s. 82)

<sup>55</sup> Bursalı, s. 348; Günerkan Aydoğmuş, *Harput Kültüründe Din Âlimleri*, Elazığ, 1998, II/25.

<sup>56</sup> Sunguroğlu, II/147.

“Yumuşak huylu ve latifeci idi. Latifeleri pek çok ve pek hoştur”<sup>57</sup> denilmektedir. Hocası Allame Kasım’a yazdığı notu<sup>58</sup> bunlardan biri sayabiliriz.

Bursalı’ya göre, “Pek yaşlı olduğu halde şuurla hafızası fevkalade idi. Din-i Muhammedî’ye hizmet edenler bunamaz; zelil olmaz. Müslümanlığı yükseltenler iki cihanda da azizdir.”<sup>59</sup> derdi.

### ESERLERİ

İlk yazdığı ve kendisiyle şöhrete ulaştığı eseri, İmam Busirî’nin (ö.696/1296) *Kaside-i Bürde*’sine yaptığı “*Asidetü’ş-Şühde Şerhu Kasidetü’l-Bürde*” adlı şerhidir. Kültür Bakanlığı Yazma Eserler Kütüphaneleri’nde yazma nüshaları bulunmaktadır: Bunlardan Edirne Selimiye Yazma Eser Kütüphanesi’nde 8, Ankara-Milli Kütüphane’de 7 adet, İstanbul Millet Kütüphanesi ve Çorum Hasan Paşa İl Halk Kütüphanesi’nde birer adet olmak üzere, toplamda 17 adet el yazması mevcuttur. Bu eseri 1241/1826 yılında, daha tahsil gördüğü yıllarda yazdığı ve bununla şöhrete ulaştığı kaydedilmektedir. Mısır hıdivi Mehmet Ali Paşa’nın emriyle, Mısır’da basılmıştır.<sup>60</sup> Nitekim eserin yazma nüshalarından birinde 1242/1827 yılı telif tarihi<sup>61</sup> olarak verilmektedir.

Bursalı, “Bazı mühim meselelere dair müteaddit risaleleri ve hocalarının çeşitli risalelerine dair talikatı vardır. Hacı Vahdi Salih Efendi’nin *Rübu Risalesi* adlı eserini şerh etmiştir.”<sup>62</sup> Yine bu zatın ilmi münazara ve adaptan bahsedene “*Velediye Hicabisi* adlı eserine haşiye yazmış fakat tamamlayamamıştır.”<sup>63</sup>

Gözlerini kaybettikten sonra yazdığı Manzume-i Nâimî’de: “*Ömer namum, Nâimî mahlasımdır/ Şehirim Şârih-i Bürdeyle hâlâ*” derken, baştan beri bu eseriyle tanındığının farkında olduğunu dile getirir. Bu eserin başında “lisan-i Türkî üzere” yazdığı bir manzume olduğu vurgulanmaktadır. Esasen “arkadaşı Hoğulu meşhur şair Rahmi-i Harputî ile hemen Antep’den ayrılıp Kayseri’ye gittiklerine”<sup>64</sup> bakılırsa, Ömer Nâimî Efendi’nin şiirle ilgisi yeni değildir. İlk meşhur olduğu ve son olarak yazdığı eserleri, manzumdir. En son eseri, Çemişgezeklîzâde Mustafa Raci Efendi tarafından yazılıp 1283/1866 yılında Elazığ’da bastırılan ‘*Manzume-i Naima*’sıdır ki; çocuk ahlâk ve terbiyesinden, İslam akidesinden ve diğer bazı dini konuları ihtiva eden 46 sayfalık, manzum bir eserdir.<sup>65</sup> Ezbere yönelik ders kitabı olarak yazılmıştır. “*Şehirim Şârih-i Bürdeyle hâlâ*” derken de delikanlı iken yazdığı eserin farkında olduğunu belirtir.

<sup>57</sup> Bursalı, s. 348.

<sup>58</sup> Ayrıca bkz. Sunguroğlu, II/152.

<sup>59</sup> Bursalı, s. 348.

<sup>60</sup> Bursalı, s. 348; Sunguroğlu, II/152; Altuner, s. 34; Satoğlu, s. 157.

<sup>61</sup> [https://www.yazmalar.gov.tr/detay\\_goster.php?k=57336](https://www.yazmalar.gov.tr/detay_goster.php?k=57336) (erişim tarihi:21.04.2015).

<sup>62</sup> Bursalı, s. 348; Sunguroğlu, II/150.

<sup>63</sup> Bursalı, s. 348; Sunguroğlu, II/150; “Hacı Vahdi Salih Efendi” için bkz. Mustafa Işık, *Kayseri B. B. Ansiklopedisi*, III/ 19.

<sup>64</sup> Sunguroğlu, II/149, 218, 272.

<sup>65</sup> Sunguroğlu, II/152.